DROGA KU PEWNEJ PRZYSZŁOŚCI JĘZYKA NIEMIECKIEGO

Stanowisko mniejszości niemieckiej w Polsce dotyczące realizacji Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych

vdg

DROGA KU PEWNEJ PRZYSZŁOŚCI JĘZYKA NIEMIECKIEGO

Stanowisko mniejszości niemieckiej w Polsce dotyczące realizacji Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych

Wydawca:

Związek Niemieckich Stowarzyszeń
Społeczno-Kulturalnych w Polsce

ul. Słowackiego 10, 45-364 Opole

www.vdg.pl

Redakcja i korekta:

Anna Scześniok, Edyta Opyd

Opracowanie graficzne:

ART-GRAPH Jerzy Grycz

Copyright

Związek Niemieckich Stowarzyszeń
Społeczno-Kulturalnych w Polsce
Opole 2022

ISBN 978-83-957647-6-9

Spis treści

Wprowadzenie 4

CZĘŚĆ I

Postanowienia ogólne

Artykuł 6 – Informacja 9

CZĘŚĆ II

Cele i zasady realizowane zgodnie z artykułem 2 ustęp 1

Artykuł 7 – Cele i zasady 11

CZĘŚĆ III

Środki służące promowaniu używania języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu publicznym zgodnie ze zobowiązaniami przyjętymi w artykule 2 ustęp 2

Artykuł 8 – Szkolnictwo 19

Artykuł 9 – Władze sądownicze 25

Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne 27

Artykuł 11 – Media 31

Artykuł 12 – Działania kulturalne i obiekty kultury 36

Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne 39

Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna 41

Wprowadzenie

1. Europa jako kontynent różnorodności

Europa jest kontynentem różnorodności regionów, tradycji, mentalności, religii i języków. Różne spojrzenia na heterogeniczność i sposoby radzenia sobie z nią jak i tego skutki silnie kształtują obraz Europy i jej historię. W Europie istnieje ponad 100 języków mniejszościowych. Z czasem coraz mniej osób posługiwało się nimi i nie były już nauczane w szkołach, co doprowadziło do ich zaniku. Wraz z tym procesem nastąpiła częściowa lub całkowita utrata różnych zwyczajów i tradycji, które są nierozerwalnie związane z umiejętnościami językowymi ludzi. Istnieją też języki, którymi posługuje się dziś niewielu Europejczyków.

Język niemiecki jest obecnie używany w niektórych regionach Europy, poza granicami krajów niemieckojęzycznych. Niemieckojęzyczni mieszkańcy tych regionów mieszkają w krajach, w których większość ludności posługuje się innym językiem. Mieszkańcy ci czują się językowo i kulturowo związani ze swoją językową ojczyzną i są nazywani mniejszościami narodowymi. Istnieją różne mniejszości niemieckojęzyczne. Język niemiecki jest językiem mieszkańców eksterytorialnych wspólnot niemieckich, których początki sięgają ruchów migracyjnych w średniowieczu lub nowszych fal osadnictwa w okresie wczesnonowożytnym, ale także przedstawicieli tzw. mniejszości przygranicznych, które jeszcze do XX wieku były politycznie połączone z niemieckim obszarem językowym. Nowe wytyczenie granic doprowadziło do politycznego oddzielenia się od całego terytorium językowego.

2. Język niemiecki jako język mniejszości niemieckiej w Polsce

Na rozwój języka niemieckiego jako języka mniejszości niemieckiej w Polsce miały wpływ różne czynniki, w tym konsekwencje I i II wojny światowej. Druga wojna światowa doprowadziła do ostatecznego przesunięcia granic. Prawie całe wschodnie Niemcy (Śląsk, Pomorze, Prusy Wschodnie) znajdowały się na wschód od nowej granicy na Odrze i Nysie. Tereny te zamieszkiwało ok. 10-12 mln Niemców. Pod koniec wojny wielu Niemców uciekło, a po II wojnie światowej wielu zostało z Europy Wschodniej wypędzonych, deportowanych lub

wysiedlonych. Wielu z nich zostało przesiedlonych w latach powojennych. Wielu z nich pozostało jednak na Śląsku, Pomorzu lub w Prusach Wschodnich. Systemem komunistycznych prześladowań były dotknięte całe grupy społeczne, ale Ślązacy, mieszkańcy Mazur i Pomorza oraz Łodzianie byli dotknięci jeszcze dyskryminacją ze względu na język i kulturę. W dwóch regionach Polski wprowadzono praktyczny zakaz nauczania języka niemieckiego, który obowiązywał nieprzerwanie, np. na Górnym Śląsku, do 1989 roku.

Dyskryminacja językowa stała się częścią codziennego życia społeczności niemieckiej na długie dziesięciolecia. Zakaz używania języka niemieckiego skutecznie służył przymusowej asymilacji Niemców, którzy pozostali w kraju. W takich warunkach żyły w socjalistycznej Polsce dwa pokolenia mniejszości niemieckiej. Język mógł być zachowywany tylko częściowo, ponieważ był trwale wypierany. Na Śląsku Niemcy używali często języka pogranicza, który czasami nazywano „Wasserpolnisch" lub „śląskim". Skutki dyskryminacji języka niemieckiego są widoczne do dziś – w wielu rodzinach mniejszości niemieckiej język niemiecki nie jest już językiem dnia codziennego.

W Traktacie o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (1991) po raz pierwszy uznano prawa mniejszości niemieckiej. Traktat nie tylko uznaje niemiecką grupę narodową w Polsce, ale także odwołuje się do najważniejszych regulacji międzynarodowych i konkretnych praw, takich jak kultywowanie własnego języka, kultury i tożsamości. Przyznane zostało również prawo do swobodnego używania języka niemieckiego w miejscach publicznych, rozwijania życia stowarzyszeniowego, dostępu do mediów publicznych, korzystania z funduszy publicznych oraz angażowania się w działalność edukacyjną.

3. Historia i idea Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych

W Europie, w której istnieje wiele języków i narodów, dochodzi do różnych konfliktów językowych, w których uczestniczą różne narody, mniejszości etniczno-kulturowe i większość państwowa. Aby przeciwdziałać konfliktom interesów, należy pokazać, że emancypacja językowa ma wartość dodaną i nie wyklucza możliwości udziału mniejszości w kształtowaniu społeczności. W tym sensie Rada Europy, która powstała w Strasburgu w 1949 roku, postawiła sobie za cel realizację

praw człowieka, obronę różnorodności kulturowej oraz pokojowe rozwiązywanie problemów politycznych i społecznych.

Zanik języków regionalnych lub mniejszościowych w Europie XX wieku był powodem, dla którego Rada Europy w latach 80. zajęła się kwestią liczby języków, warunkami ich używania oraz prawami użytkowników języków. Rada Europy poszukiwała konkretnych środków służących zachowaniu i promowaniu lokalnego użycia języków mniejszości. Po latach debat i prac grupy ekspertów powstał prawnomiędzynarodowy, regionalny i wielostronny traktat. Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych została sporządzona w Strasburgu w 1992 roku i została przedłożona do podpisana przez państwa członkowskie Rady Europy.

Karta służy ochronie i promowaniu historycznie ukształtowanych języków używanych przez osoby należące do tradycyjnych mniejszości. Weszła ona w życie w 1998 roku i wraz z Konwencją ramową o ochronie mniejszości narodowych (1995), która ma szerszy zakres i koncentruje się na prawach mniejszości narodowych, potwierdza zaangażowanie Rady Europy w ochronę mniejszości narodowych. Karta promuje różnorodność językową jako jeden z najcenniejszych elementów europejskiego życia kulturalnego i przyczynia się do rozwoju języków regionalnych lub mniejszościowych, prowadząc m.in. do tego, że użytkownicy języków mniejszościowych ponownie lub nadal będą mieli możliwość używania swoich języków w szkole, w pracy, w mediach, w życiu gospodarczym, administracyjnym, społecznym i kulturalnym oraz we współpracy transgranicznej.

Karta stanowi podstawę porozumienia w państwie między społecznościami posługującymi się językami regionalnymi i mniejszościowymi a administracją publiczną. Karta jest bardzo ważna dla wszystkich mniejszości narodowych w Europie, ponieważ daje odpowiednie gwarancje i konkretne wytyczne dotyczące ochrony i rozwoju języków mniejszości. Pomaga ona państwu w opracowaniu przepisów i zasad promujących ochronę tych języków.

Konkretne postulaty i propozycje zawarte w Karcie pomagają państwom, które ją ratyfikowały, podjąć konkretne działania, aby aktywnie promować używanie tradycyjnych języków regionalnych lub mniejszościowych we wszystkich dziedzinach życia publicznego lub umożliwić wielu ludziom naukę języka ich przodków, rodzin i ojczyzny, ponieważ w swoim kraju nie mieli takiej możliwości ze

względu na złożoną sytuację polityczną i społeczną. Karta zwraca uwagę na wiele możliwości uczenia się języków także w warunkach pozaszkolnych.

4. Struktura Karty i jej wdrażanie

Karta określa, które języki mają być rozumiane jako języki regionalne lub mniejszościowe. W rozumieniu Karty termin ten oznacza języki tradycyjnie używane na danym terytorium państwa przez obywateli tego państwa, którzy stanowią grupę mniej liczną niż pozostała część ludności tego państwa i które różnią się od języka urzędowego (języków urzędowych) tego państwa. Termin ten nie obejmuje dialektów języka(ów) urzędowego(ych) państwa ani języków imigrantów.

Karta dzieli się na pięć części, z których tylko część II i III zawiera zobowiązania dotyczące ochrony i promocji języków mniejszości. Część II zawiera zasady mające zastosowanie do wszystkich stron i wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych. W części III omówiono konkretne i praktyczne obowiązki, które mogą się różnić w zależności od państwa i języka. Państwa muszą wybrać co najmniej 35 zobowiązań z niniejszej części w odniesieniu do każdego języka. Część I, część IV i część V dotyczą praktycznego stosowania Karty.

Państwa członkowskie Rady Europy mogą podpisać, a następnie ratyfikować traktat. Rzeczpospolita Polska podpisała Kartę 12 maja 2003 roku, ale ratyfikowała ją dopiero kilka lat później, 12 lutego 2009 roku, kiedy ustawa o mniejszościach weszła już w życie. Karta weszła w życie w Polsce 1 czerwca 2009 r. Po uzyskaniu mocy prawnej tekst Karty jest wiążący dla państwa członkowskiego w zakresie, w jakim go ratyfikowało. W celu oceny czy Karta przyczynia się do wspierania i promowania języków regionalnych i mniejszościowych w poszczególnych państwach opracowano mechanizm monitorowania. Strony przedkładają Radzie Europy regularne raporty na temat środków, do których się zobowiązały. Są one analizowane przez Komitet Ekspertów, którego grupa robocza następnie odwiedza państwo-stronę w ramach kontroli na miejscu. Informacje od Komitetu i władz państwa członkowskiego są przekazywane do Komitetu Ministrów, który formułuje własne zalecenia dla państwa-strony.

W związku z cyklicznym monitorowaniem realizacji Karty prowadzonym przez Radę Europy oraz w świetle wniosków i zaleceń Komi-

tetu Ministrów Rady Europy, a w szczególności powtarzających się zaleceń dotyczących poprawy sytuacji języka niemieckiego jako języka mniejszości, Związek Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce (ZNSSK) przygotował wnikliwe pisemne stanowisko w sprawie realizacji Karty. Dokument ten został przyjęty uchwałą zarządu w dniu 18 października 2021. Ta pisemna opinia została w grudniu 2021 roku przesłana do polskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, które odpowiada za politykę wobec mniejszości, oraz do Rady Europy. Dokument zawiera uwagi i postulaty ze strony organizacji Niemców w Polsce dotyczące realizacji Karty przez stronę Polską. W dokumencie wskazano, że należy zmienić niektóre wytyczne dotyczące wdrażania Karty. Zaproponowano również konkretne rozwiązania. Konkretne propozycje mają zabezpieczyć przyszłość języka niemieckiego na byłych terytoriach niemieckich. W tych regionach, które obecnie należą do Polski, istnieje niebezpieczeństwo, że język niemiecki zaniknie. Związek Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce ma nadzieję, że postulaty te zostaną uwzględnione w procesie monitoringu, a także we wdrażaniu zaleceń i tworzeniu prawa przez Rzeczpospolitą Polską.

Przedstawiamy ten dokument opinii publicznej w roku jubileuszu 30-lecia Karty, ale niestety również w roku, w którym Rzeczpospolita Polska rozporządzeniem z dnia 4 lutego 2022 r. podjęła krok sprzeczny z jej założeniami, pogarszając sytuację języka niemieckiego i dyskryminując go w stosunku do innych języków mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.

Zobowiązania do wypełnienia przez Polskę zostały oznaczone w niniejszym dokumencie kolorem.

Bernard Gaida
Przewodniczący Zarządu
Związku Niemieckich Stowarzyszeń
Społeczno-Kulturalnych w Polsce

Część I

Postanowienia ogólne

Artykuł 6 – Informacja

Strony zobowiązują się do dopilnowania, aby zainteresowane władze, organizacje i osoby zostały poinformowane o prawach i obowiązkach ustanowionych przez niniejszą Kartę.

Związek Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce (ZNSSK) uważa, że podejmuje się za mało działań w celu popularyzacji Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych, a zwłaszcza przybliżania jej idei, np. faktu, że sama Karta odnosi się nie tylko do języka niemieckiego i jego sytuacji jako języka Niemców zamieszkałych na Śląsku, Warmii, Mazurach, Pomorzu i w innych częściach kraju, ale do sytuacji tego języka w polskim społeczeństwie jako całości. Karta odnosi się nie tylko do użytkowników języka w środowisku mniejszości niemieckiej, ale do wszystkich obywateli kraju. Znajomość Karty oraz jej pozycji prawnej jest w polskim porządku prawnym bardzo niska. Do niedawna Karta nie była wymieniana w tzw. podstawach prawnych w Raportach Rządu RP dla Sejmu i Senatu o sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych. Brak właściwych rozwiązań prawnych wiąże się z brakiem wiedzy na temat praktycznych możliwości realizacji Karty. Proces zaznajamiania się z Kartą powinien mieć charakter czynny, a nie jedynie w postaci broszur i ulotek, których często i tak brakuje.

ZNSSK uważa, że oprócz często wymienianych przez instytucje rządowe akcji popularyzacyjnych w postaci broszur, należy przede wszystkim organizować obowiązkowe szkolenia dotyczące praw i obowiązków wynikających z Karty dla wybranych przedstawicieli administracji (rządowej i samorządowej) oraz instytucji kultury. ZNSSK uważa swoje zaangażowanie w tym projekcie za konieczne i deklaruje udział ekspercki w tych szkoleniach. Szkolenia powinny być organizowane przynajmniej w województwach opolskim, śląskim i warmińsko-mazurskim.

ZNSSK uważa ponadto, że koniecznością jest wymiana międzynarodowa dla przestawicieli najważniejszych szczebli administracji rządowej, oświatowej oraz parlamentarzystów o znaczeniu decydenckim w celu zapoznania się z najlepszymi praktykami stosowania zapisów Karty w innych państwach (np. szkolnictwo niemieckojęzyczne w Rumunii, na Węgrzech, w Danii czy Belgii; teatry niemiekojęzyczne w Rumunii, na Węgrzech).

Wymienione powyżej działania powinny byc finansowane z budżetu państwa i nie obciążać środków przeznaczonych na wsparcie działań społeczno-kulturalnych samych mniejszości narodowych.

CZĘŚĆ

Cele i zasady realizowane zgodnie z artykułem 2 ustęp 1

Artykuł 7 – Cele i zasady

1. W odniesieniu do języków regionalnych lub mniejszościowych na terytoriach, na których takie języki są używane, i w zależności od sytuacji każdego języka Strony będą opierać swoją politykę, ustawodawstwo i praktykę na następujących celach i zasadach:

a] uznaniu języków regionalnych lub mniejszościowych za wyraz bogactwa kulturowego,

ZNSSK uważa, że w województwach opolskim, śląskim i warmińsko-mazurskim (ze względu na licznie tam zamieszkałą grupę Niemców) oraz dolnośląskim, lubuskim, zachodniopomorskim oraz pomorskim (ze względu na przeważający udział turystyki z krajów niemieckojęzycznych) **język niemiecki powinien być zapisany w dokumentach strategicznych jako dziedzictwo kulturowe całego regionu i jego mieszkańców** z odpowiednimi konsekwencjami w zakresie szczególnego preferowania języka niemieckiego w organizacji szkolnictwa, obsługi ruchu turystycznego, administracji lokalnej, oznakowania obiektów topograficznych itp. Powinny być podejmowane działania na rzecz wprowadzania dwujęzycznych nazw bez względu na zamieszkiwanie wyżej wymienionych obszarów przez Mniejszość Niemiecką. Promocja nazewnictwa niemieckiego powinna również polegać na zachęcaniu do wprowadzania nazewnictwa dwujęzycznego m.in. ulic lub placów. Jest to o tyle istotne, że obecne działania strony rządowej, czyli przedłużające się procedury wprowadzenia nowych gmin, które spełniły wszystkie ustawowe kryteria, do rejestru gmin dwujęzycznych, raczej zniechęcają do wprowadzania w szerszym zakresie dwujęzyczności.

b] poszanowaniu obszaru geograficznego każdego języka regionalnego lub mniejszościowego w celu zapewnienia, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu danego języka regionalnego lub mniejszościowego,

ZNSSK uważa, że **w porządku prawnym powinny być zabronione zmiany podziałów administracyjnych na każdym szczeblu, jeśli ich konsekwencją będzie pogorszenie dostępu do oświaty dla mniejszości niemieckiej, do administracji stosującej język niemiecki jako pomocniczy, czy likwidacja nazw dwujęzycznych.** Dopuszczamy w wyjątkowych przypadkach możliwość takiej zmiany jedynie w powiązaniu z zapewnieniem dostępu do oświaty dla mniejszości niemieckiej, utrzymaniem języka niemieckiego w administracji oraz zachowaniem oznakowań dwujęzycznych. Przykładem negatywnym jest powiększenie miasta Opola związane z utratą już osiągniętych zastosowań wynikających z Karty oraz Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.

ZNSSK uważa, że w przypadku zmian podziałów administracyjnych powinny zostać wprowadzone czytelne mechanizmy partycypacji politycznej środowisk mniejszościowych w życiu danej gminy. Przykład powiększenia miasta Opola pokazuje bowiem, że oprócz utraty języka niemieckiego jako języka pomocnicznego w administracji lub zniesienia nazw dwujęzycznych nastąpiła też daleko idąca utrata możliwości partycypacji politycznej przedstawicieli mniejszości w życiu samorządu.

O ile bowiem wcześniej, będąc mieszkańcami małych podopolskich gmin, mieli oni realną szansę i wpływ na wybór radnego – pośrednio bądź bezpośrednio związanego ze środowiskiem mniejszości – o tyle po powiększeniu miasta tę szansę utracili i dzisiaj w radzie miasta Opola nie zasiada ani jeden przedstawiciel reprezentujący użytkowników języka niemieckiego. ZNSSK uważa, że w takich sytuacjach powinno się co najmniej ustanowić funkcję etatowego rzecznika czy też pełnomocnika ds. mniejszości przy danym samorządzie.

c] potrzebie podjęcia zdecydowanego działania promującego języki regionalne lub mniejszościowe w celu ich ochrony,

ZNSSK uważa, że regiony wymienione w art. 7 pkt. 1a, 1b powinny pozyskiwać oraz przeznaczać na cel popularyzacji języka niemieckiego odpowiednio wysokie finansowanie, które umożliwi gminom, instytucjom kultury oraz organizacjom powszechne używanie języka niemieckiego w mowie i piśmie

w przestrzeni publicznej. **W województwie opolskim powinna powstać instytucja naukowo-kulturalna (Centrum Dwu- i Wielojęzyczności), która zajmowałaby się ponadregionalnie popularyzacją polityki Unii Europejskiej w zakresie wielojęzyczności, upowszechnianiem metod jej wdrażania, wspomaganiem oświaty w zakresie praktycznej dwujęzyczności oraz badaniem nad wartością dodaną płynącą dla regionów i obywateli z tytułu polsko-niemieckiej dwujęzyczności.** Ze względu na zagrożenie osłabienia znaczenia języka niemieckiego jako języka regionalnego i mniejszościowego w Polsce ważnym zadaniem Centrum musi być przywracanie używania języka niemieckiego w codziennym życiu i przestrzeni publicznej.

ZNSSK uważa, że **środki przeznaczane na wspieranie kultury w języku niemieckim** w działaniach samego środowiska Mniejszości Niemieckiej, które są pochodną całości środków przeznaczanych na języki i kulturę mniejszości narodowych **pozostające w dyspozycji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, są wielokrotnie mniejsze od potrzeb.** Szacunkowo na warunki roku 2022 powinny wynieść co najmniej 40 mln PLN.

d] ułatwianiu lub zachęcaniu do stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w mowie i w piśmie, w życiu publicznym i prywatnym,

ZNSSK uważa, że na poziomie regionów (głównie Górny Śląsk, Warmia i Mazury) powinno nastąpić prawne zobowiązanie (nowelizacja Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym) do upowszechniania stosowania języka niemieckiego w regionalnej i lokalnej administracji (m.in. oznakowania, szyldy, mapy, nawigacje samochodowe, informacje dla kierowców, wnioski unijne, znajomość języka niemieckiego przez urzędników), w mediach regionalnych (znaczące zwiększenie udziału treści niemieckojęzycznych, także muzycznych) oraz na terenie placówek medycznych, szkół, obiektów kultury i turystyki. Wypełnianie tego zobowiązania powinno wspierać zatrudnianie pracowników z potwierdzoną znajomością języka niemieckiego, co powinno skutkować np. wyższym wynagrodzeniem ze względu na wyższe kwalifikacje (czynnik motywujący).

W placówkach medycznych i oświatowych, zwłaszcza związanych z młodymi rodzicami i ich dziećmi, powinny funkcjonować programy reklamujące polsko-niemiecką dwujęzyczność w wychowaniu i nauczaniu. Powszechność występowania języka ośmieli do jego używania.

e] utrzymywaniu i rozwijaniu powiązań, w zakresach objętych niniejszą Kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka regionalnego lub mniejszościowego a innymi grupami w państwie korzystającymi z języka używanego w identycznej lub podobnej formie, jak również tworzeniu kontaktów kulturowych z innymi grupami w państwie używającymi różnych języków,

ZNSSK jest reprezentowany w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, która wolą ustwodawcy instytucjonalizuje kontakt i współpracę pomiędzy różnymi mniejszościami. Niestety strona mniejszościowa tej Komisji nie dysponuje żadnym zapleczem administracyjnym i prawnym, a strona rządowa dysponuje całą strukturą odpowiedniego referatu MSWiA.

ZNSSK uważa, że obowiązki i oczekiwania wobec strony mniejszościowej Komisji nie mogą być należycie realizowane bez takiego zaplecza. **MSWiA powinno zapewnić stronie mniejszościowej KWRiMNiE stały lokal biurowy oraz umożliwić finansowo jego fachową obsadę spośród osób wybranych przez samych przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych (Best Practice np. Sekretariat Mniejszościowy czterech autochtonicznych mniejszości i grup etnicznych w Niemczech/ Minderheitensekretariat der vier autochthonen nationalen Minderheiten und Volksgruppen in Deutschland).**

f] zapewnianiu odpowiednich form i środków nauczania i uczenia się języków regionalnych lub mniejszościowych na wszystkich stosownych poziomach,

patrz. art. 8 (str. 19)

g] zapewnianiu udogodnień umożliwiających osobom nieposługującym się językiem regionalnym lub mniejszościowym, a żyjącym na obszarze, gdzie jest on używany, jego nauki, jeśli mają takie życzenie,

ZNSSK uważa, że powinny powstać dotowane programy do pozaszkolnej nauki języka niemieckiego (np. w szkołach językowych), by kursy tego języka były przystępne cenowo dla wszystkich mieszkańców województw, w których zamieszkuje mniejszość niemiecka.

ZNSSK uważa, że powinny być wprowadzone preferencje/ motywacje finansowe dla stowarzyszeń i firm nauczających język niemiecki w ramach kursów językowych, w uniwersytetach trzeciego wieku i innych formach

kształcenia ustawicznego na terenie województw opolskiego, śląskiego, warmińsko-mazurskiego.

Powinna być wprowadzona dotowana pomoc wyspecjalizowanych placówek naukowych, uczelni czy organizacji eksperckich (w tym samych organizacji mniejszościowych) dla opracowania programów nauczania dla różnych grup wiekowych, jak również dopłaty motywacyjne na pokrycie kosztów dla uczestników zdających egzamin językowy.

h] promowaniu studiów i badań nad językami regionalnymi lub mniejszościowymi na uniwersytetach lub w podobnych instytucjach naukowych,

ZNSSK uważa, że na co najmniej jednej uczelni wyższej w Polsce (np. w Opolu) powinien zostać utworzony specjalny kierunek studiów (dodatkowo wspierany z budżetu państwa), który będzie się specjalizował w edukacji i badaniach języka niemieckiego jako języka mniejszości.

ZNSSK uważa, że **Ministerstwo Edukacji i Nauki powinno pilnie uruchomić programy naukowe na badania i upowszechnianie wiedzy o dialektach języka niemieckiego używanych powszechnie do 1945 roku na obecnych ziemiach zachodniej i północnej Polski.** Żyją jeszcze ostatni użytkownicy tych dialektów.

i] promowaniu odpowiednich rodzajów wymiany międzynarodowej, w zakresach objętych niniejszą Kartą, między językami regionalnymi lub mniejszościowymi, które są używane w identycznej lub podobnej formie w dwóch lub większej liczbie państw.

ZNSSK uważa, że konieczna jest stała współpraca pomiędzy Polską i krajami niemieckojęzycznymi na poziomie projektów oświatowych. Ich celem powinien być pogłębiony, stały konktakt z językiem niemieckim oraz z historią i kulturą niemieckojęzyczną, umożliwiający obywatelom polskim praktyczne obycie się z językiem i wspomagający proces jego popularyzacj i promocji. ZNSSK uważa, że w ramach systemu oświaty powinny powstać np. projekt zmiany organizacji kształcenia studentów germanistyki, zobowiązujący ich do obligatoryjnych dłuższych pobytów w krajach niemieckojęzycznych podczas studiów, bądź długofalowe projekty edukacyjne dla uczniów oparte o stałą współpracę ze szkołami niemieckimi.

ZNSSK stwierdza ponadto, że biorąc pod uwagę sąsiedztwo, w Polsce istnieje niewielka oferta medialna prezentująca kulturę krajów niemieckojęzycznych, a zwłaszcza obecność języka niemieckiego w kulturze masowej, np. piosenka. ZNSSK uważa, że w związku z „traktatem dobrosąsiedzkim" w zakresie popularyzacji kultury niemieckiej media państwowe powinny to czynić w uregulowany sposób.

2. Strony zobowiązują się do wyeliminowania, jeśli jeszcze tego nie uczyniły, każdego nieuzasadnionego zróżnicowania, wyłączenia, ograniczenia lub preferencji dotyczącej stosowania języka regionalnego lub mniejszościowego, których celem jest zniechęcenie do niego lub zagrożenie dla jego zachowania lub rozwoju. Przeznaczanie specjalnych środków na rzecz języków regionalnych lub mniejszościowych, zmierzające do promowania równości pomiędzy użytkownikami tych języków a pozostałą częścią populacji lub należycie uwzględniające ich szczególne warunki, nie jest uznawane za akt dyskryminacji użytkowników powszechniej używanych języków.

W przestrzeni publicznej nadal zdarzają się sytuacje niszczenia tablic dwujęzycznych oraz innych napisów z użyciem języka mniejszościowego.

ZNSSK uważa, że niszczenie tablic dwujęzycznych i innych napisów z użyciem języka mniejszościowego nie powinno być traktowane jako akt wandalizmu, ale powinno być zrównane z przestępstwami z pobudek nienawiści narodowej i etnicznej, które są ścigane z urzędu.

3. Strony zobowiązują się do promowania, za pomocą odpowiednich środków, wzajemnego zrozumienia między grupami językowymi, a w szczególności do szacunku i tolerancji wobec języków regionalnych lub mniejszościowych – pośród celów edukacji i szkoleń realizowanych w tych krajach – a także zachęcenia mass mediów, aby dążyły do tego samego celu.

ZNSSK uważa, że w Polsce brakuje szkoleń i warsztatów dla dziennikarzy mediów publicznych, podczas których byliby oni zapoznawani

z sytuacją języka niemieckiego i kultury bazującej na języku niemieckim w społecznościach zamieszkujących tereny, na których język niemiecki był używany przez bardzo długi czasu. Wypędzenia i wymiana ludności (czystka etniczna) po wojnie oraz dyskryminacja kuturowa i językowa w czasach PRL-u stworzyły zagrożenie dla istnienia wszelkich śladów języka niemieckiego. Zabytki z nim związane są często nadal pozbawione usuniętych wcześniej napisów niemieckich. Stan zabytków, cmentarzy i pomników dowodzi braku zrozumienia i akceptacji dla nich, co wymaga działań stwarzających pozytywny klimat w stosunku do języka niemieckiego i kultury bazującej na tym języku.

W Polsce nie ma wystarczającego dostępu do niemieckojęzycznej kultury, zarówno w oryginale, jak i w tłumaczeniach. Polska należy do tych krajów, w których najwięcej ludzi uczy się języka niemieckiego na różnych poziomach edukacji. Znajomość języka w praktyce pozostawia jednak wiele do życzenia. Jednym z powodów jest ograniczony kontakt z językiem niemieckim na codzień, podczas imprez kulturalnych oraz w radio. Muzea przedstawiają w sposób niewystarczający niemiecką historię Śląska, Pomorza, Warmii i Mazur, jak i powstałą na tych terenach kulturę. W szkołach brakuje regionalizmu opartego na niemieckim dziedzictwie kulturowym tych regionów.

ZNSSK uważa, że Rada Mediów Narodowych oraz instytucje kultury powinny szkolić dziennikarzy i pracowników w kierunku budowania postaw otwartości i tolerancji dla języka niemieckiego w przestrzeni publicznej zarówno w formie pisanej, jak i mówionej. Rada Mediów Narodowych powinna tworzyć więcej programów pokazujących w pozytywnym świetle kulturę i historię języka niemieckiego na obecnie polskich ziemiach północnych i zachodnich oraz powinna organizować warsztaty przy udziale ludności niemieckojęzycznej.

ZNSSK uważa, że powinien powstać rządowy program wspierania i motywowania różnych instytucji do wypełniania luk w wiedzy historycznej oraz działaniach kulturalnych związanych z językiem i kulturą niemiecką. MEiN powinno być zobligowane do wprowadzenia w programach nauczania wiedzy o kulturze i historii niemieckiej, której korzenie sięgają terenów obecnie znajdujących się w granicach Polski. W związku z brakiem regionalnego zróżnicowania w polskim systemie oświaty należałoby nadać lekcjom regionalizmu wyższy status i zadbać wraz z gremiami mniejszości niemieckiej na terenie województw zachodniej i północnej Polski o właściwą treść

i programy tych lekcji. W muzeach na byłych terenach niemieckich wystawy powinny być dostępne również w języku niemieckim, a na terenach zamieszkiwanych przez mniejszość niemiecką obejmować także historię samej mniejszości na danym terenie.

4. Przy określaniu swojej polityki wobec języków regionalnych lub mniejszościowych Strony będą uwzględniały potrzeby i życzenia wyrażane przez grupy korzystające z tych języków. Zachęca się Strony do tworzenia organizacji, jeśli to konieczne, w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

ZNSSK uważa, że przywoływana przez MSWiA zasada tworzenia i monitorowania „Rządowej Strategii Oświaty dla mniejszości niemieckiej" jest pozorowaniem konsultacji i realnego wpływu użytkowników języka niemieckiego na politykę państwa w zakresie języka niemieckiego jako języka mniejszości. Strategie nieaktualizowane od lat mają wartość historyczną, a ich monitoring w związku z tym stał się niemożliwy i ustał przed laty. MEiN od kilku lat zwodzi przedstawicieli Mniejszości Niemieckiej ideą tworzenia nowej strategii. Jednocześnie powołany w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych zespół ds. oświaty zdołał przez dwa lata opracować i wypełnić ankiety dające obraz potrzeb i problemów sygnalizowanych przez wszystkie mniejszości narodowe. Dotyczy to jednak jedynie oświaty.

Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym reguluje istnienie gremium zajmującego się problemami języków mniejszościowych i regionalnych – jest to KWRiMNiE, w której mniejszość niemiecka posiada obligatoryjnie dwóch przedstawicieli. Funkcjonowanie tego gremium łączącego reprezentantów mniejszości narodowych i etnicznych oraz szeregu urzędów państwowych pozostwia wiele do życzenia i od dawna nie załatwia skutecznie zgłaszanych spraw, wobec czego zanika zrozumienie specyfiki sytuacji poszczególnych języków.

ZNSSK uważa, że powinien powstać stały zespół, który zajmowałby się kształtowaniem polityki wobec języka niemieckiego jako mniejszościowego, monitorowaniem i rozwiązywaniem bieżących problemów języka niemieckiego i opartej na nim kultury. Działania zespołu powinny być usankcjonowane i finansowane w ramach KWRiMNiE.

CZĘŚĆ III

Środki służące promowaniu używania języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu publicznym zgodnie ze zobowiązaniami przyjętymi w artykule 2 ustęp 2

Artykuł 8 – Szkolnictwo

1. W zakresie szkolnictwa Strony zobowiązują się na terytorium, na którym takie języki są używane, zgodnie z sytuacją każdego z tych języków i bez uszczerbku dla nauczania oficjalnego języka (języków) państwa:

a] (i) udostępnić nauczanie przedszkolne w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych lub

W ramach funkcjonującego w Polsce systemu oświaty dla mniejszości niemieckiej nie doprowadzono do powstania w obszarach zamieszkałych przez mniejszość niemiecką przedszkoli z nauką w języku niemieckim. Istnieje tylko możliwość dodatkowej nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej. Przedszkola nie są objęte państwową subwencją, co sprawia, że tylko ok. 8000 dzieci objętych jest tym nauczaniem. Dyrektorzy przedszkoli nie są zainteresowani organizowaniem języka mniejszości narodowej, gdyż odbywa się to kosztem podstawowego funkcjonowania przedszkola.

ZNSSK uważa, że powinna być wprowadzona obligatoryjna oferta grup przedszkolnych w języku niemieckim na terenie, na którym występuje mniejszość niemiecka i zapotrzebowanie na ten język oraz intensywne uświadamianie rodziców o pozytywnym efekcie społecznym i pedagogicznym proponowanych zmian.

Możliwość zapisania dziecka powinna być pozbawiona warunków wstępnych. Zwiększone koszty funkcjonowania takich grup muszą być – analogicznie do klas szkolnych – subwencjonowane z budżetu państwa.

ZNSSK uważa, że powinien powstać czytelny system promocji i wsparcia dla przedszkoli, w których nauczanie mogłoby się odbywać w dwóch językach, bądź tylko w języku mniejszości. Brak takiego sytemu powoduje brak jakichkolwiek działań w tym obszarze.

ZNSSK uważa, że nauka języka niemieckiego powinna być lepiej wspierana poprzez książki i materiały edukacyjne, jak i wykształconych nauczycieli.

b] (i) udostępnić szkolnictwo podstawowe w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych lub

System oświaty przyjęty dla mniejszości, który bazuje na składaniu przez rodziców wniosków o objęcie dziecka nauką języka mniejszości narodowej sprawił, że faktycznie około 50 tys. dzieci się go uczy, państwo ponosi duże koszty funkcjonowania jego nauki, ale generuje także szereg problemów. Największym mankamentem systemu oświaty jest fakt, że system ten nie jest w stanie doprowadzić do powstania placówek oświatowych z niemieckim językiem nauczania, a nawet nauczania w dwóch językach. Dlatego pomimo tak długiego okresu jego działania nie ma w Polsce ani jednej szkoły z językiem nauczania niemieckim i tylko w kilkunastu przypadkach występuje nauczanie w dwóch językach (w tym w czterech placówkach powołanych przez stowarzyszenia szkolne mniejszości).

Ponadto:

- wprowadzone wagi (P26 – 1,3 dla szkół do 80 dzieci; P25 – 1 dla szkół, gdzie uczy się 80-112 uczniów języka mniejszości narodowej oraz P24 – 0,2 dla szkół, gdzie języka mniejszości narodowej uczy się ponad 112 uczniów) preferują małe szkoły, ale jednocześnie zawierają tak znaczące skoki przy przekroczeniu kolejnych progów ilości uczniów, że szkoły starają się tych limitów nie przekraczać
- subwencja oświatowa na nauczanie języka mniejszości, która trafia do samorządu, nie musi być w całości wykorzystywana na to nauczanie

- nie kształci się nauczycieli do nauki przedmiotów w języku niemieckim, co utrudnia organizację ich nauczania w tym języku
- dzieci cudzoziemców (tj. Niemcy bez polskiego obywatelstwa) mieszkające w Polsce nie mogą korzystać z tego nauczania (podobnie jak dzieci z polskich rodzin)
- MEiN wprowadziło interpretację, że uczniowie z klas 7 i 8 szkoły podstawowej nie mogą uczęszczać jednocześnie na lekcje języka niemieckiego jako języka mniejszości i jako języka obcego, co redukuje ilość godzin z możliwych 5 na 2 lub 3 godziny tygodniowo. Wielu uczniów rezygnuje z nauki języka niemieckiego jako mniejszości, wybierając dwie lekcje jako drugiego języka obcego, co daje im możliwość zdawania z niego egzaminu po 8 klasie. Niestety, to sprawia, że w szkole średniej konsekwentnie język niemiecki może być też tylko wybierany jako drugi. To skutkuje spadkiem jakości nauczania. ZNSSK dysponuje trzema opiniami prawnymi, które mówią, że ta interpretacja nie znajduje podstawy prawnej, jednak została praktycznie na szkołach wymuszona. Najprawdopodobniej ta nowa sytuacja sprawiła, że po raz pierwszy spadła ilość uczniów z 50035 (2016/17) do 48567 (2019/20).
- wiele innych mankamentów blokujących rozwój wpisanych jest w obowiązujący system.

ZNSSK uważa, że system oświaty dla mniejszości niemieckiej powinien być diametralnie zmieniony. W ramach tego systemu powinny być utworzone szkoły bądź oddziały z niemieckim językiem nauczania w gminach, na których terenie występuje mniejszość niemiecka, a przynajmniej szkoły dwujęzyczne z udziałem języka niemieckiego nie mniejszym niż 50% oraz z rekrutacją uczniów bez warunków wstępnych. Obecny system polegający na składaniu wniosku o objęcie dziecka nauczaniem języka niemieckiego jako języka mniejszości powinien funkcjonować jedynie na obszarach, gdzie mniejszość niemiecka nie występuje w sposób zorganizowany. Postulat ten wymaga zmiany rozwiązań prawnych. Ponadto ZNSSK uważa, że pozytywne doświadczenia pedagogiczne zdobyte na przykładzie istniejących szkół stowarzyszeniowych powinny skłonić rząd RP do finansowego wspierania tworzenia jednostek oświatowych przez samą mniejszość niemiecką.

c] (i) udostępnić szkolnictwo średnie w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych lub

Opisane w podpunkcie b) (i) problemy w większości mają swoje odbicie na poziomie szkół średnich. Jednak praktyczny brak nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości na poziomie szkół średnich spowodowany jest tym, że wybór niemieckiego jako języka mniejszości uniemożliwia zdawanie go na maturze jako języka obcego, a zmusza do zdawania go jako języka mniejszości, co oznacza dodatkowy egzamin podczas egzaminu maturalnego. Ten fakt z kolei w żaden sposób nie jest dodatkowo punktowany przy przyjęciu na studia.

ZNSSK uważa, że wybór języka niemieckiego w postaci zwiększonej liczby godzin (dzięki dodatkowej nauce języka jako języka mniejszości narodowej) nie może skutkować dyskryminującym przepisem zwiększającym ilość przedmiotów maturalnych. Język niemiecki nauczany w tym trybie mógłby być zamienny z językiem polskim (jako drugi język ojczysty), albo powinien być uznany za spełnienie wymogu zdania języka obcego lub być jednym z przedmiotów wybieranych fakultatywnie.

ZNSSK uważa, że powinien powstać system, który wspierałby aktywnie powstawanie placówek dwujęzycznych, jak również z wykładowym nauczaniem języka mniejszości począwszy od przedszkola, poprzez szkołę podstawową, aż po szkoły ponadpodstawowej. Obecny system prawny, jak również brak narzędzi wsparcia dla nowopowstających placówek, uniemożliwiają rzeczywisty rozwój tego kierunku działania.

d] (iii) uwzględnić w ramach szkolnictwa technicznego i zawodowego nauczanie odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralną część programu nauczania, lub

Sytuacja społeczna na terenach zamieszkanych przez mniejszość niemiecką wskazuje na konieczność pilnej poprawy sytuacji nauczania języka niemieckiego równolegle do nauki zawodu, gdyż znaczna część uczniów szkół zawodowych podejmuje pracę w krajach niemieckojęzycznych.

ZNSSK uważa, że powinna być stworzona specjalna, atrakcyjna oferta nauczania języka niemieckiego – w sposób praktyczny, w trakcie samego nauczania zawodu połączona z terminologią zawodową oraz konwersacją.

e] (ii) zapewnić możliwości studiowania tych języków jako przedmiotów w szkolnictwie na poziomie uniwersyteckim i wyższym, lub

f] (i) zapewnić udostępnianie kursów nauczania dorosłych lub kształcenia ustawicznego, które są prowadzone głównie lub całkowicie w języku regionalnym lub mniejszościowym, lub

(ii) oferować takie języki jako przedmioty kształcenia dorosłych lub kształcenia ustawicznego, lub

(iii) jeśli władze publiczne nie posiadają bezpośrednich uprawnień na polu nauczania dorosłych, przyjąć lub zachęcać do oferowania takich języków jako przedmiotów kształcenia dorosłych lub kształcenia ustawicznego,

g] podjąć starania zmierzające do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada dany język regionalny lub mniejszościowy,

Wraz z nauką języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej związana jest nauka historii i kultury Niemiec.

ZNSSK uważa, że należy przeanalizować efekty tego nauczania, zwłaszcza wobec faktu, że nie istnieją certyfikowane podręczniki do tego przedmiotu i programy nauczania. Mniejszość Niemiecka tworzy materiały pomocnicze dla nauczycieli, ale skuteczność ich stosowania jest nieznana. MEiN powinno przeznaczyć środki finansowe na stworzenie zespołu składającego się ze specjalistów z Polski i Niemiec, wskazanych przez Mniejszość Niemiecką. Zespół ten byłby odpowiedzialny za tworzenie programów, podręczników, a zwłaszcza za kształcenie w tym zakresie nauczycieli historii, geografii oraz germanistów. Oferta nauczania własnej historii i kultury powinna być dalej rozszerzana. Edukacja tego przedmiotu tylko na poziomie 5 i 6 klasy szkoły podstawowej jest dalece niewystarczająca.

h] zapewnić nauczycielom podstawowe i dalsze szkolenie niezbędne do zrealizowania przyjętych przez Stronę punktów od a do g,

W zakresie art. 8 pkt. 1 a) do 1 g) w Polsce w zasadzie kształci się na uczelniach wyższych tylko germanistów. Rzadko podejmowany jest wysiłek przygotowywania ich do nauczania języka niemieckiego jako

języka mniejszości narodowej, czyli jako nośnika tożsamości narodowej i kulturowej.

ZNSSK uważa, że w celu spełnienia zobowiązań wynikających z Karty państwo polskie musi zaproponować rozwiązania umożliwiające kształcenie nauczycieli przedmiotowców w języku niemieckim oraz nauczycieli przygotowanych do nauczania w języku niemieckim historii i kutury Niemiec oraz historii i kultury regionalnej Śląska, Pomorza, Warmii i Mazur.

i] ustanowić organ lub organy nadzorcze odpowiedzialne za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za sporządzanie okresowych raportów na temat wysuniętych przez nie wniosków, które będą przekazywane do wiadomości publicznej.

W Polsce nie istnieje instytucja, która byłaby przygotowana do badania jakości nauczania języka mniejszości niemieckiej oraz w języku niemieckim. Taka jednostka powinna być powołana.

ZNSSK proponuje swoją pomoc w zakresie spełnienia tego zobowiązania i proponuje, by ustanowić Niemieckie Towarzystwo Oświatowe (Deutsche Bildungsgesellschaft) instutucją spełniającą te zadania oraz by wyposażyć ją w tym celu kadrowo i finansowo. NTO jest stowarzyszeniem zawodowym zrzeszającym nauczycieli i praktyków w zakresie oświaty, współpracuje z Instytutem Goethego (Goethe Institut) oraz innymi stowarzyszeniami i jest w stanie taką rolę wypełnić. Wsparcie finansowe na wypełnienie tego zobowiązania rządu RP nie powinno uszczuplać środków MSWiA przeznaczonych na działalność kulturalną i podmiotową samej Mniejszości Niemieckiej.

2. Jeśli chodzi o szkolnictwo i w odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się – jeśli liczba użytkowników języka regionalnego lub mniejszościowego to uzasadnia – umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku regionalnym lub mniejszościowym lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania

Należy powtórzyć, że ZNSSK oczekuje oparcia systemu oświaty szkolnej dla mniejszości niemieckiej na przedszkolach, szkołach lub klasach tworzonych obligatoryjnie na obszarach zamieszkałych przez mniejszość niemiecką z nauczaniem w języku niemieckim lub w dwóch językach bez warunków wstępnych.

ZNSSK uważa, że organy państwa powinny być odpowiedzialne za powstawanie takich placówek, gdyż wymaga to zmian ustawowych, a także daje możliwość zaangażowania się w promocję nauczania w języku niemieckim oraz konkretnych działań wynikających z przyjętych przez państwo polskie zobowiązań Karty, co powinno się przełożyć na pozytywny odbiór tych działań przez społeczeństwo. Społeczność mniejszościowa jest gotowa włączyć się w podejmowane działania.

Państwo polskie zobowiązało się umożliwić nauczanie języka niemieckiego także poza obszarami zamieszkałymi przez mniejszość niemiecką. W całej Polsce jest on nauczany jako język obcy, ale istnieje potrzeba uczenia go także w sposób rozszerzony oraz jako języka mniejszości narodowej, co związane jest z migracjami osób będących członkami mniejszości niemieckiej.

ZNSSK uważa, że na tych obszarach system nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości powinien nadal być oparty na składaniu przez rodziców i uczniów wniosków obligujących organy państwa do uruchomienia takiego nauczania.

Artykuł 9 – Władze sądownicze

1. Strony zobowiązują się w odniesieniu do tych okręgów sądowych, w których liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia środki określone poniżej, odpowiednio do sytuacji każdego z tych języków i pod warunkiem, że korzystanie z udogodnień udostępnionych przez ten ustęp nie zostanie uznane przez sędziego za utrudniające należyte wymierzanie sprawiedliwości:

a] w postępowaniu karnym:

(i) zapewnić, aby sądy, na wniosek jednej ze Stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych lub

(ii) zagwarantować oskarżonemu prawo do używania jego języka regionalnego lub mniejszościowego, lub

(iii) zapewnić, by wnioski i materiały dowodowe, czy to pisemne, czy ustne, nie były uznawane za niedopuszczalne wyłącznie z tego powodu, że zostały sformułowane w języku regionalnym lub mniejszościowym, lub

(iv) przedstawić, na wniosek, dokumenty związane z postępowaniem sądowym w odpowiednim języku regionalnym lub mniejszościowym,

jeśli jest to konieczne, poprzez wykorzystanie tłumaczy ustnych oraz tłumaczeń pisemnych, bez dodatkowych kosztów dla zainteresowanych osób,

b] w postępowaniu cywilnym:

(i) zapewnić, aby sądy, na wniosek jednej ze Stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych lub

(ii) umożliwić w każdym przypadku, kiedy Strona musi stawić się osobiście przed sądem, aby mogła ona używać swojego języka regionalnego lub mniejszościowego bez ponoszenia w związku z tym dodatkowych kosztów, lub

(iii) zezwolić, aby dokumenty i materiał dowodowy były przygotowywane w językach regionalnych lub mniejszościowych,

o ile będzie to konieczne, poprzez wykorzystanie tłumaczy ustnych oraz tłumaczeń pisemnych,

c] w postępowaniach przed sądami w sprawach dotyczących spraw administracyjnych:

(i) zapewnić, aby sądy, na wniosek jednej ze Stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych lub

(ii) umożliwić w każdym przypadku, kiedy Strona musi stawić się osobiście przed sądem, aby mogła ona używać swojego języka regionalnego lub mniejszościowego bez ponoszenia w związku z tym dodatkowych kosztów, lub

(iii) zezwolić, aby dokumenty i materiał dowodowy były przygotowywane w językach regionalnych lub mniejszościowych,

o ile będzie to konieczne, poprzez wykorzystanie tłumaczy ustnych oraz tłumaczeń pisemnych,

d] podjąć kroki w celu zapewnienia, by zastosowanie powyższych punktów: b podpunkt (i) do (iii) oraz c podpunkt (i) do (iii), a także wszelkie niezbędne wykorzystanie tłumaczy ustnych i tłumaczeń pisemnych nie powodowało dodatkowych wydatków dla zainteresowanych osób.

2. **Strony zobowiązują się:**

a] nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych sporządzonych wewnątrz państwa wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym

3. **Strony zobowiązują się do udostępnienia w językach regionalnych lub mniejszościowych najważniejszych krajowych tekstów prawnych oraz tekstów odnoszących się w szczególny sposób do użytkowników tych języków, chyba że są one udostępnione w inny sposób.**

Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne

1. **W zakresie okręgów administracyjnych państwa, w których liczba rezydentów będących użytkownikami języków regionalnych lub mniejszościowych uzasadnia środki wymienione poniżej, i odpowiednio do sytuacji każdego języka Strony zobowiązują się, w takiej mierze, w jakiej jest to racjonalnie możliwe:**

a] (i) zapewnić, by władze administracyjne używały języków regionalnych lub mniejszościowych, lub

(ii) zapewnić, by urzędnicy, którzy są w kontakcie ze społeczeństwem, używali języków regionalnych lub mniejszościowych w swoich relacjach z osobami zwracającymi się do nich w tych językach, lub

(iii) zapewnić, by użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych mogli przedstawiać ustne lub pisemne wnioski i uzyskiwać odpowiedzi w tych językach, lub

(iv) zapewnić, by użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych mogli przedstawiać ustne lub pisemne wnioski w tych językach, lub

(v) zapewnić, by użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych mogli, zgodnie z prawem, przedstawić dokumenty w tych językach,

b] udostępnić powszechnie stosowane teksty i formularze administracyjne przeznaczone dla ludności w językach regionalnych lub mniejszościowych lub w wersjach dwujęzycznych,

c] zezwolić władzom administracyjnym na sporządzanie dokumentów w języku regionalnym lub mniejszościowym.

2. W odniesieniu do władz lokalnych i regionalnych, na których terytorium liczba mieszkańców będących użytkownikami języków regionalnych lub mniejszościowych jest taka, że uzasadnia środki wymienione poniżej, Strony zobowiązują się do dopuszczania lub zachęcania do:

a] używania języków regionalnych lub mniejszościowych w strukturze władzy regionalnej lub lokalnej,

b] możliwości składania przez użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych ustnych lub pisemnych wniosków w tych językach,

Obecnie w wybranych gminach, w których wg Narodowego Spisu Powszechnego liczba mieszkańców deklarująca narodowość niemiecką przekracza 20% ogólnej liczby mieszkańców, wprowadzono język niemiecki jako język pomocniczy w postępowaniu administracyjnym.

ZNSSK uważa, że zarówno próg 20%, jak i ograniczenie posługiwania się językiem niemieckim jako językiem pomocniczym do szczebla gminnego nie odpowiada zobowiązaniom państwa do ochrony i wspierania języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej. W zawetowanej przez prezydenta nowelizacji Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym proponowane było obniżenie progu do 10% oraz poszerzenie zakresu posługiwania się językiem pomocniczym na wszystkich szczeblach administracji. ZNSSK uważa, że docelowo posługiwanie się językiem niemieckim w postępowaniu administracyjnym powinno być możliwe ze względu na występowanie mniejszości niemieckiej w województwach opolskim, śląskim oraz warmińsko-mazurskim, a ze względu

na ilość turystów niemieckojęzycznych oraz niemieckie dziedzictwo kulturowe także na terenie województw dolnośląskiego, lubuskiego, zachodniopomorskiego oraz pomorskiego. W takiej sytuacji wprowadzenie języka niemieckiego jako języka pomocniczego nie powinno być uzależnione od procentowego udziału mniejszości niemieckiej w populacji danej gminy. Rozwiązanie takie będzie miało duże znaczenie praktyczne i promocyjne.

c] publikowania przez władze regionalne ich oficjalnych dokumentów również w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych,

d] publikowania przez władze lokalne ich oficjalnych dokumentów również w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych,

e] używania przez władze regionalne języków regionalnych lub mniejszościowych w debatach podczas ich posiedzeń, nie wyłączając jednakże używania oficjalnego języka (języków) państwa,

f] używania przez władze lokalne języków regionalnych lub mniejszościowych w debatach podczas ich posiedzeń, nie wyłączając jednakże używania oficjalnego języka (języków) państwa

g] używania lub przyjmowania, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w językach regionalnych lub mniejszościowych.

Obowiązujący w Polsce próg 20% (ilość deklaracji narodowości niemieckiej w gminie) jest zbyt wysoki i nie odpowiada już wymogom Karty. Nawet w krajach sąsiedzkich przyjęto inną wysokość progu (w Czechach 10%, a w Niemczech na bazie uzasadnienia historycznego).

Istnieje grupa polityków i część społeczeństwa, które są wyraźnie negatywnie nastawione do podwójnych nazw miejscowości. W 2021 roku poseł Janusz Kowalski lobbował za usunięciem dwujęzycznych tablic na dworcach kolejowych; w 2017 roku powiększenie Opola o część terenów należących do sąsiednich gmin doprowadziło do usunięcia z terenu przyłączonych sołectw dwujęzycznych tablic z nazwami 8 miejscowości, nie proponując niczego w zamian; ciągle następuje niszczenie takich szyldów, choć w ostatnim czasie takich przypadków jest zdecydowanie mniej, co dowodzi, że akceptacja społeczna dla nich rośnie.

Droga do posiadania takich szyldów jest bardzo uciążliwa i niestety może prowadzić do nieuwzględnienia oczekiwań użytkowników

języka niemieckiego. Gmina może na przykład nie zarządzić referendum pomimo jego zawnioskowania. Zmiany granic administracyjnych skutecznie mogą prowadzić (przykład Opola) do usunięcia już istniejących nazw dwujęzycznych.

ZNSSK uważa, że powinna nastąpić zmiana przepisów prawnych, która radykalnie obniży próg umożliwiający wnioskowanie o ustalenie podwójnych nazw topograficznych albo do poziomu 5%, albo – jak w Niemczech – do uzasadnienia historycznego i społecznego. Wprowadzenie nazw topograficznych zgodnie z intencją Karty nie powinno być ograniczone tylko do nazw miejscowości, ale powinno być poszerzone o nazwy ulic, rzek, gór itd., gdyż bez ich przywrócenia świadomość tych historycznych nazw zaniknie, a wielojęzyczność pozbawiona tych nazw będzie nosiła znamię sztuczności. MSWiA powinno być zobowiązane do wspierania i motywowania do szerokiego stosowania nazw topograficznych w języku mniejszości oraz ułatwiania procedur z tym związanych. Zasady te powinny występować na terenie określonych gmin województw opolskiego i śląskiego. Zmiana przepisów prawnych powinna dopuszczać także możliwość stosowania podwójnych oficjalnych nazw topograficznych także z przyczyn historycznych i turystycznych, co znacząco wspomoże popularyzację i zachowanie języka niemieckiego jako dziedzictwa kulturowego województw dolnośląskiego, lubuskiego, zachodniopomorskiego, pomorskiego i warmińsko-mazurskiego.

3. W odniesieniu do powszechnie dostępnych usług świadczonych przez władze administracyjne bądź inne osoby działające na ich rzecz Strony zobowiązują się na terytorium, na którym języki regionalne lub mniejszościowe są używane, odpowiednio do sytuacji każdego języka i w takiej mierze, w jakiej jest to racjonalnie możliwe:

a] zapewnić, by języki regionalne lub mniejszościowe były używane podczas świadczenia usługi lub

b] pozwolić użytkownikom języków regionalnych lub mniejszościowych na składanie wniosków i uzyskiwanie odpowiedzi w tych językach, lub

c] pozwolić użytkownikom języków regionalnych lub mniejszościowych na składanie wniosków w tych językach.

4. Mając na uwadze realizację przyjętych przez siebie ustępów 1, 2 i 3, Strony zobowiązują się do podjęcia jednego lub większej liczby z podanych poniżej środków:

a] tłumaczenia pisemnego lub ustnego, odpowiednio do potrzeb,

b] rekrutacji i, jeśli będzie to konieczne, przeszkolenia urzędników oraz innych wymaganych pracowników służby publicznej,

c] akceptacji, na ile będzie to możliwe, wniosków pracowników służby publicznej posiadających znajomość języka regionalnego lub mniejszościowego o skierowanie ich do pracy na terytorium, na którym taki język jest używany.

5. Strony zobowiązują się do zezwolenia, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w językach regionalnych lub mniejszościowych.

Artykuł 11 – Media

1. Strony zobowiązują się ze względu na użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych na terytoriach, na których mówi się tymi językami, w zależności od sytuacji każdego języka, w zakresie, w jakim władze publiczne posiadają bezpośrednie lub pośrednie kompetencje, uprawnienia lub w jakim odgrywają rolę w tej dziedzinie, i przy poszanowaniu zasady niezależności i autonomii mediów:

a] w stopniu, w jakim radio i telewizja pełnią misję służby publicznej:

(i) że zapewnią utworzenie co najmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych lub

W Polsce nie istnieje specjalny kanał telewizyjny przeznaczony dla tematyki mniejszości narodowych i nadający w ich językach. W ramach KWRiMNiE zostały wypracowane kryteria, jakie powinien łącznie

spełniać program uznany za program dla mniejszości narodowej oraz wypełniający w tym zakresie misję radia i telewizji publicznej.

ZNSSK wraz z pozostałymi mniejszościami narodowymi uważa, że taki kanał powinien zostać utworzony.

(ii) że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie co najmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych, lub

ZNSSK uważa, że biorąc pod uwagę współczesny rozwój mediów powinno powstać stałe radio internetowe nadające całodobowo w języku niemieckim i/lub publicystyka dwujęzyczna. ZNSSK tworzy jego koncepcję i oczekuje, że powstanie tego radia zostanie wsparte finansowo przez MSWiA.

b] (i) że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie co najmniej jednej stacji radiowej w językach regionalnych lub mniejszościowych lub

(ii) że zachęcą do regularnego nadawania lub ułatwią regularne nadawanie programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych,

Jedyne programy radiowe spełniające kryteria ustalone przez KWRiMNiE są tworzone przez stowarzyszenia Mniejszości Niemieckiej i z ich udziałem. Niestety koszty produkcji tych programów pokrywają same stowarzyszenia za wyjątkiem Allensteiner Welle, które powstaje w ramach Radia Olsztyn oraz częściowo Pojednanie i Przyszłość realizowane w Katowicach. Wiele publicznych stacji radiowych produkuje i deklaruje (otrzymuje finansowanie z puli programów misyjnych) programy nie będące programami spełniającymi kryteria programu dla mniejszości, a zwłaszcza nie będące programami w języku niemieckim. Można je zaliczyć do programów o mniejszościach narodowych, które oczywiście są także ważne, gdyż pomagają przełamywać negatywne stereotypy, jednak nie powinny być deklarowane i finansowane niezgodnie z rzeczywistością.

ZNSSK oczekuje, że Rada Mediów Narodowych będzie zobowiązana do przestrzegania kryteriów programów dla mniejszości w zakresie stosowania języka niemieckiego we wszystkich programach deklarowanych jako przeznaczone dla mniejszości niemieckiej. Spowoduje to znaczący wzrost udziału języka niemieckiego w Radio Opole, Olsztyn, Katowice oraz pojawienie się programów w tym języku w rozgłośniach w Szczecinie, Zielonej Górze, Koszalinie.

ZNSSK oczekuje, że zamawiane i produkowane przez ZNSSK Media oraz Radio Mittendrin programy będą finansowane przez publiczne rozgłośnie zgodnie z kosztami ze środków publicznych.

c] (i) że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie co najmniej jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych lub

(ii) że zachęcą do regularnego nadawania lub ułatwią regularne nadawanie programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych,

Jedyne programy telewizyjne spełniające kryteria ustalone przez KWRiMNiE są tworzone przez stowarzyszenia Mniejszości Niemieckiej i z ich udziałem. Niestety, koszty produkcji tych programów pokrywają same stowarzyszenia, tj. ZNSSK Media.

Publiczne stacje telewizyjne produkują i deklarują (otrzymują finansowanie z puli programów misyjnych) programy nie będące programami spełniającymi kryteria programu dla mniejszości, a zwłaszcza nie są programami w języku niemieckim. Można je zaliczyć do programów o mniejszościach narodowych, które oczywiście są także ważne, gdyż pomagają przełamywać negatywne stereotypy, jednak nie powinny być deklarowane i finansowane niezgodnie z rzeczywistością.

ZNSSK oczekuje, że Rada Mediów Narodowych będzie zobowiązana do przestrzegania kryteriów programów telewizyjnych dla mniejszości w zakresie stosowania języka niemieckiego we wszystkich programach deklarowanych jako przeznaczone dla mniejszości niemieckiej. Spowoduje to znaczący wzrost udziału języka niemieckiego w TVP Opole, TVP Katowice. ZNSSK oczekuje, że zamawiane i produkowane przez ZNSSK Media programy będą finansowane przez publiczne stacje ze środków publicznych w wysokości pokrywającej koszty produkcji.

d] że zachęcą do produkcji i dystrybucji utworów dźwiękowych i audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych lub ułatwią taką produkcję i dystrybucję, lub

e] (i) że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie lub utrzymanie co najmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych

ZNSSK jest gotowy do przekształcenia obecnego tygodnika Wochenblatt.pl w dziennik online, pozostawiając wersję papierową tygodnika, w związku z faktem istnienia dużej grupy odbiorców, która nie korzysta z technik cyfrowych. Jednocześnie prasa mniejszościowa ma charakter niszowy, co uniemożliwa funkcjonowanie na zasadach komercyjnych. Operacja związana będzie ze znacznym wzrostem kosztów i dlatego oczekuje się wsparcia finansowego ze strony rządu RP.

ZNSSK zwraca uwagę, iż Mniejszość Niemiecka ma prawo do dziennika. W związku z technicznym i technologicznym postępem ZNSSK ma świadomość, że przyszłością mediów jest działalność online. Dlatego też dziennik powinien powstać w tym formacie.

f] (i) że pokryją koszty dodatkowe związane z tymi mediami, które posługują się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, jeśli prawo przewiduje w ogóle pomoc finansową dla mediów, lub

(ii) że zastosują istniejące środki pomocy finansowej także w odniesieniu do produkcji audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych,

g] że będą wspierały szkolenie dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

Państwo nie oferuje kształcenia dziennikarskiego pod kątem mediów pracujących w języku niemieckim i na rzecz społeczności niemieckojęzycznej.

ZNSSK oczekuje ze strony państwa polskiego ustawicznej oferty profesjonalnych szkoleń dla dziennikarzy pracujących na rzecz mediów mniejszości niemieckiej.

2. Strony zobowiązują się, że zagwarantują wolność bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku stosowanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego i nie będą sprzeciwiały się retransmisjom audycji radiowych i telewizyjnych w takim języku z państw sąsiednich. Ponadto Strony zobowiązują się, że zapewnią, by nie nakładano żadnych ograniczeń na swobodę wypowiedzi i swobodny przepływ informacji w mediach drukowanych w języku stosowanym w formie identycznej lub podobnej do języka regional-

nego lub mniejszościowego. Ponieważ korzystanie z wyżej wymienionych wolności pociąga za sobą obowiązki, może podlegać ono takim wymaganiom formalnym, warunkom, ograniczeniom lub karom, które przewiduje prawo i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym, leżą w interesie bezpieczeństwa narodowego, integralności terytorialnej bądź bezpieczeństwa publicznego, ze względu na konieczność zapobieżenia niepokojom lub przestępczości, ochronie zdrowia i moralności, ochronie reputacji i praw innych osób, zapobieganiu ujawniania informacji otrzymanych jako poufne, lub utrzymaniu autorytetu i bezstronności sądownictwa.

ZNSSK uważa, że powinny zostać wprowadzone zmiany prawne umożliwiające dostęp do oferty internetowej (mediateki) stacji telewizyjnych nadających w języku niemieckim, gdyż obecnie niektóre programy ze względów prawnych nie są dostępne na terenie Polski.

3. Strony zobowiązują się do zapewnienia, by interesy użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych były reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

W czasie dwóch ostatnich kadencji Rady Programowe regionalnych oddziałów mediów publicznych nie miały w swoich składach przedstawicieli Mniejszości Niemieckiej, pomimo ich kandydowania do Rad. Polskie prawo umożliwia zasiadanie przedstawicieli organizacji społecznych mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym w Radach Programowych, ale brakuje zapisu o konieczności ich zasiadania, w związku z czym kandydatury członków Mniejszości Niemieckiej są stale odrzucane. Poseł Ryszard Galla wnioskował o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w sprawie nowelizacji Ustawy o radiofonii i telewizji. Jego starań nie wsparła nawet sejmowa Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

ZNSSK oczekuje skutecznej zmiany przepisów prawnych, które prawnie zagwarantują udział przedstawicieli mniejszości niemieckiej w gremiach programowych i decyzyjnych mediów publicznych na szczeblu regionalnym co najmniej w województwach opolskim, śląskim i warmińsko-mazurskim.

Artykuł 12 – Działania kulturalne i obiekty kultury

1. W odniesieniu do działań i obiektów kulturalnych – a w szczególności bibliotek, bibliotek wideo, ośrodków kulturalnych, muzeów, archiwów, stowarzyszeń, teatrów i kin, jak również dzieł literackich i filmowych, powszechnych form ekspresji kulturalnej, festiwali i organizacji kulturalnych, włączając między innymi zastosowanie nowych technologii – Strony zobowiązują się na terytoriach, na których takie języki są używane, i w stopniu, w jakim władze publiczne są kompetentne, posiadają prawo lub odgrywają rolę w tej dziedzinie:

a] popierać formy wyrazu i inicjatywy właściwe językom regionalnym lub mniejszościowym i promować różne formy dostępu do dzieł tworzonych w tych językach,

patrz. art. 7, pkt. 3 (str. 16)

ZNSSK oczekuje, że dostęp do dzieł tworzonych w języku niemieckim będzie długofalowo wspierany finansowo, np. poprzez konkretne przedsięwzięcia jak oferta niemieckojęzycznych filmów w kinach lub prezentacja różnorodnych dzieł w języku niemieckim, np. w domach kultury (np. teatr niemiecki).

b] wspierać różne formy dostępu w innych językach do dzieł tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych poprzez wspomaganie i rozwijanie działań w zakresie przekładu, dubbingu, postsynchronizacji i napisów dialogowych,

Na historycznym terenie Śląska, Pomorza, Warmii i Mazur przez wieki powstawały dzieła w języku niemieckim oraz działali twórcy kultury niemieckiej zarówno o znaczeniu ogólnoniemieckim, jak i regionalnym. Współcześnie ich dzieło jest mieszkańcom tych obszarów często nieznane i niedostępne. Ponadto Niemcy są najbliższym sąsiadem Polski, a mimo to współczesna kultura niemiecka (literatura, muzyka, film, teatr) jest stosunkowo mało znana w Polsce, a jej popularyzacja spoczywa zasadniczo na instytucjach niemieckich.

ZNSSK uważa, że Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu powinno być zobowiązane do stworzenia programu wsparcia dla popularyzacji kultury niemieckiej w Polsce, ponieważ język niemiecki ma w Polsce zarówno status języka mniejszości narodowej, jak i stanowi dziedzictwo kulturowe współczesnych polskich ziem zachodnich i północnych.

c] wspierać dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do dzieł tworzonych w innych językach poprzez wspomaganie i rozwijanie działań w zakresie przekładu, dubbingu, postsynchronizacji i napisów dialogowych,

d] zapewniać, by organy odpowiedzialne za organizację i popieranie różnych rodzajów działań kulturalnych uwzględniały w odpowiednim wymiarze wykorzystanie znajomości i użytkowania regionalnych lub mniejszościowych języków i kultur w przedsięwzięciach, które są przez nie inicjowane lub którym udzielają one wsparcia,

ZNSSK uważa, że samorządy i ich instytucje kultury na obszarze zamieszkałym przez mniejszość niemiecką powinny być zobligowane do uwzględniania języka niemieckiego i związanej z nim kultury w swoich działaniach. Ponieważ wspieranie języków mniejszościowych jest zobowiązaniem państwa, takie działania powinny być finansowo wspierane przez państwo polskie.

e] promować rozwiązania zapewniające, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość odpowiedniego języka regionalnego lub mniejszościowego, jak również języka (języków) pozostałej części ludności,

ZNSSK oczekuje, że zostanie wprowadzona prawna zasada, że w państwowych i samorządowych instytucjach kultury na obszarze zamieszkanym przez mniejszość niemiecką powinny być w niej obligatoryjnie zatrudnione osoby posługujące się językiem niemieckim i zobowiązane do jego używania w trakcie działalności tych instytucji.

f] zachęcać do bezpośredniego udziału przedstawicieli użytkowników danego języka regionalnego lub mniejszościowego podczas tworzenia obiektów i planowania działań kulturalnych,

ZNSSK oczekuje, że aby zabezpieczyć udział przedstawicieli mniejszości niemieckiej w decyzjach podejmowanych w zakresie działalności kulturalnej samorządu terytorialnego zostanie wprowadzona gwarancja ich udziału co najmniej z głosem doradczym w gremiach takich, jak komisje kultury na wszystkich szczeblach samorządu w obszarze występowania mniejszości niemieckiej. Szczególnie ważne jest to na szczeblu gminnym.

g] popierać lub ułatwiać tworzenie instytucji odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie kopii i prezentację lub publikację dzieł powstałych w językach regionalnych lub mniejszościowych,

ZNSSK oczekuje wsparcia funkcjonujących już instytucji, jak np. Centrum Badań Mniejszości Niemieckiej oraz Centrum Dokumentacyjno-Wystawiennicze Mniejszości Niemieckiej.

h] o ile będzie to konieczne, tworzyć lub promować i finansować usługi tłumaczeniowe i badania terminologiczne, szczególnie w związku z utrzymywaniem i rozwojem odpowiedniej terminologii administracyjnej, handlowej, ekonomicznej, społecznej, technicznej lub prawnej w każdym języku regionalnym lub mniejszościowym.

2. W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się – jeśli liczba użytkowników języka regionalnego lub mniejszościowego to uzasadnia – zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne, zgodnie z ustępem poprzedzającym.

3. Strony zobowiązują się do odpowiedniego uwzględnienia, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą, języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, którym one odpowiadają.

Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne

1. W odniesieniu do działań gospodarczych i społecznych Strony zobowiązują się w całym kraju:

a] wyeliminować ze swojego ustawodawstwa wszelkie postanowienia zabraniające lub ograniczające, bez uzasadnionych powodów, wykorzystanie języków regionalnych lub mniejszościowych w dokumentach dotyczących życia gospodarczego lub społecznego, w szczególności w umowach o pracę i w dokumentach technicznych, takich jak instrukcje użytkowania produktów bądź instalacji,

b] zabronić umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języków regionalnych lub mniejszościowych, przynajmniej pomiędzy użytkownikami tego samego języka,

c] sprzeciwiać się praktykom, których celem jest zniechęcanie do stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi,

Zobowiązanie do przeciwdziałania praktykom sprzecznym z założeniami Karty nie będzie możliwe do wypełnienia, jeśli nie powstanie wyspecjalizowana jednostka centralna na bieżąco obserwująca i monitorująca realizacje wszystkich wytycznych w obszarach, na których realizowane ma być wspieranie języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej w Polsce. Kolejne etapy monitoringu realizowane przez Radę Europy oraz zalecenia Komitetu Ministrów RE wskazują na niski stan realizacji zobowiązań oraz istnienie wielu przepisów nie pozwalających na realizację Karty. Dotyczy to zwłaszcza oświaty, mediów oraz obecności języka niemieckiego w przestrzeni publicznej.

ZNSSK uważa, że musi być utworzone, niezależne od rządu, stałe stanowisko do monitoringu realizacji Karty w zakresie języka niemieckiego na terenie całego kraju. ZNSSK jako organizacja

dachowa, zrzeszająca stowarzyszenia z terenu 10 województw, proponuje jako partner MSWiA utworzenie takiego stanowiska w swoich strukturach. W związku z faktem, że realizacja Karty jest zobowiązaniem rządu RP, ZNSSK oczekuje zapewnienia finansowania ze strony budżetu państwa, które nie obciąży jednak obecnego wsparcia działań kulturalnych z budżetu MSWiA.

d] ułatwiać lub popierać stosowanie języków regionalnych lub mniejszościowych innymi metodami niż te, które zostały wymienione w powyższych punktach.

Popularyzacja języka niemieckiego w przestrzeni publicznej nie powina być ograniczona jedynie do zobowiązań państwa wynikających z ratyfikacji Karty. Dlatego instytucje państwowe we współdziałaniu z Mniejszością Niemiecką powinny w wielu zakresach promować i ośmielać do stosowania języka niemieckiego w życiu codziennym w przestrzeni publiczej i prywatnej.

ZNSSK uważa, że państwo dysponuje wielkim autorytetem, który w przypadku języka niemieckiego, obciążonego niełatwą historią polsko-niemieckich relacji, jest niezbędny, by przełamać negatywny do niego stosunek. Instytucje państwowe, a zwłaszcza pełnomocnicy wojewodów, powinny taką promocję prowadzić, np. w formie konkursów, nagród za stosowanie języka niemieckiego, spotkań i warsztatów dla samorządowców, przedsiębiorców, czy pracowników sektora publicznego. Uważamy, że powinno to być w zakresach obowiązków tych pełnomocników i instytucji państwowych.

2. W odniesieniu do działań gospodarczych i społecznych Strony zobowiązują się w stopniu, w jakim władze publiczne posiadają kompetencje, na terytorium, na którym są używane języki regionalne lub mniejszościowe, i w takiej mierze, w jakiej jest to racjonalnie możliwe:

a] włączyć do swoich przepisów finansowych i bankowych postanowienia zezwalające, za pomocą procedur zgodnych z praktyką handlową, na używanie języków regionalnych lub mniejszościowych do sporządzania poleceń płatności (czeków, przekazów itd.) lub innych dokumentów finansowych lub, gdzie jest to właściwe, zapewnić realizację takich postanowień,

b] w sektorach gospodarczych i społecznych, pozostających bezpośrednio pod ich kontrolą (sektor publiczny) zorganizować działania promujące używanie języków regionalnych lub mniejszościowych,

c] zapewnić, by ośrodki opieki społecznej, takie jak szpitale, domy dla emerytów i schroniska, oferowały możliwość przyjęcia i obsługi w ich własnym języku osób używających języka regionalnego lub mniejszościowego, które wymagają opieki ze względu na zły stan zdrowia, starość lub z innych powodów,

d] zapewnić poprzez zastosowanie odpowiednich środków, by instrukcje dotyczące zasad przestrzegania bezpieczeństwa były sporządzane również w językach regionalnych lub mniejszościowych,

e] zapewnić, aby dostarczane przez kompetentne władze publiczne informacje dotyczące praw konsumentów były udostępniane w językach regionalnych lub mniejszościowych.

Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna

Strony zobowiązują się:

a] do zastosowania istniejących umów dwustronnych lub wielostronnych, które wiążą je z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub w podobnej formie, lub – o ile będzie to konieczne – do podjęcia starań o zawarcie takich umów, w taki sposób, aby sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami tego samego języka w zainteresowanych państwach na polu kultury, edukacji, informacji, szkolnictwa zawodowego i kształcenia ustawicznego,

b] dla korzyści języków regionalnych lub mniejszościowych, do ułatwiania lub popierania współpracy transgranicznej, w szczególności pomiędzy władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium ten sam język jest używany w formie identycznej lub podobnej.

vdg